THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Est. 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

דער קאמף פונ'ם קליינעם געשעפטסמאן פאר זיין עקזיסטענץ

ביז מיט א קורצער צייט צוריק האט דער גרויסער קאפיטאל קאנ־צענטרירט זיך הויפטזאכלאך אויף די געביטן פון פינאנץ, אינדוסטריע און קאמערץ. דעם קליינעם האנדל, דעם לאחדים (ריטייל) געשעפט, האט ער איבערגעלאזן פאר דעם קליינעם סוחר. אין אט דער קליינער האנדל האט געשפילט א גרויסע ראל אינ'ם עקאנאמישן לעבן פון לאנד.

די גוואלדיקע אנזאמלונג פון קאפיטאלן אין געצייטלע הענט פאר די לעצטע צענדליקער יארן האט אבער געפירט צו דעם, אז דער גרויס קא־פיטאל זאל זוכן נייע פעלדער פון טעטיקייט, נייע קוואלן פון פראפיט. ער האט געמוזט באמערקן אט דעם גרויסן פעלד פון קליינעם האנדל און אנהויבן אריינדרינגען אין אים.

צוערשט איז געקומען די "דעפארטמענטאל סטאר". דער "אונ־ווערסאלער מאגאזין", וואס האט צוגעצויגן דעם קונה סיי מיט זיינע גרויסע איינוואלן פון סחורה אין סיי מיט זיין טיכטיקייט אין באדינונג, צו דערגרייכן די קונים וויי פון די גרעסערע צענטערן. האב־בען זיך גלייכצייטיק געעפנט די "מייל ארדער הייזער." וואס האבן דורך זייערע צוצייענדיקע קאטאלאגן דערגרייכט דעם קונה אין די אפרוואנפ־סטע ווינקלען פון לאנד.

די "דעפארטמענט סטאר" האט זיך שטארק איינגעשניטן אין די געשעפטן פונ'ם גרויס־שטאטיקן "ריטייל־ער". פונקט ווי דאס "מייל ארדער הייז" האט אוועקגערייבט די סאמע סמעטענע פונ'ם קליינעם האנדל, דעם האנדל פאר מזונ־געלט, פונ'ם קליין־שטעטדיקן און דארפישן קרעמער.

לעצטנס האבן די "מייל ארדער הייזער" אנגעהויבן פארלירן עס־וואס פון זייער באדן. דער לאקאלער קרעמער האט געפונען ווירקזאמע מיטלען צו באקעמפן די געפאר, — ער האט אנגעהויבן אויסשטעלן מער צוציענד זיינע סחורות, האט געשניטן פרייזן אויף ארטיקלען וואס ווערן באזונדערס אויסגעשטעלט אין די "מייל־ארדער" קאטאלאגן און א. וו. ער האט דעם קונה געגעבן דערצו פארשיידענע פארצוגן, וועלכע יענער האט נים געקאנט קריגן פון דעם וויינטן און אומפערזעגלאכן "מייל ארדער הייז".

דער ענטפער אויף דעם מצד דעם גרויסן קאפיטאל איז געווען — "טשיין סטארס". א סיסטעם וואס איז שיין פאר א לענגערער צייט אנ־געווענדעט געווארן מיט גוטע פראפיטן אינ'ם דראג און אינ'ם מאבאק געשעפט. די "דעפארטמענט סטארס" האבן אנגעהויבן עפענען אפטיילונ־גען אין אלע שטעט אין שטעטלאך פון ווערלכער ס'איז באדייטונג, וואס, מיט דער אנטוויקלונג פון די מאדערנע פארקער מיטלען, האט במעט גע־מיינט דאס בריינגען פון זייער באדינונג צום טיר פונ'ם קונה.

דאך זיינען נאך געבליבן אין א נישקשה/דיקער לאגע די קלענערע קרעמער, באזונדערס די שפייז־קרעמער, וועלכע האבן אנגעפירט זייערע געשעפטלאך פון אלע סטראטעגישע פונקטן אין שטאט און אין לאנד. דער דורכשניטלאכער קונה קויפט זיינע פראדוקטן אי'פ'ן מאמענט ווען ער דארף זיי, און עס לוינט זיך אים נים צו גיין ערגעץ ווייט אין צענ־טער פון שטאט צו קייפן דארטן די פאר קליינינקייטן וואס ער דארף גלייך האבן.

דא האבן פאר די לעצטע עטלאכע יאר אנגעהויבן מיט א גוואל־דיקער שנעלקייט אנטוויקלען זיך די "גראסערי און בוטשער טשיין סטארס," וואס בריינגען אויך זייער באדינונג דירעקט צום טיר פונ'ם קונה, און, מיט זייער טיכטיקייט און מאדערנע האנדלס געלעגנהייט זיי צו פארכאפן דעם לייכן־טייל אינ'ם האנדל מיט די דאזיקע פראדוקטן, איבערלאזנדיק פאר'ן קליינעם, אינדיווידועלן קרעמער בלויז די ביינדלאך וואס פאלן אראפ פון זייער רייכן טיש.

עס קאן זייער פיל געזאגט ווערן פאר דעם קליינעם אינדיווידועלן קרעמער און פאר דער וויכטיקייט פון זיין אויפהאלט פונ'ם שטאנדפונקט פון דער געמיינשאפט אין וועלכער ער וואוינט און איז געזעלשאפטלאך אקטיוו. די פארשווינדונג פון אזא עקאנאמיש זעלבסטשטענדיקן עלעמענט וועט זיך זיכער נים־בינסטיק פילן אין דער געמיינדע, עס וועלן אויך פעלן א סך פון די פערזענלאכע לייסטונגען פון זיין געשעפט פאר דער שכנות־שאפט.

מען קאן אנווייזן אויף דעם, אז די פרייזן אין די "טשיין סטארס" זיינען בכלל טייערער ווי ביי קליינע אינדיווידועלע קרעמער, מיט'ן אויס־נאם פון געצייטלע ארטיקלען וואס זיי שטעלן אויס פון צייט צו צייט אויף זייער ביליקע פרייזן, כדי דערלמיט אריינגארן דעם קונה און אים אנלאדן מיט סחורה אין וועלכער ער נויטיקט זיך נים, און פאר וועלכער ער צאלט אזעלכע פרייזן, וואס דעקן שוין די פארלוסטן אויף די עטלאכע אנאנ־סירטע מציאות.

מען קאן אנגעבן א סך ארגומענטן פאר דעם, פארוואס דער קונה וואלט בעסער געדארפט שטיצן דעם קליינעם קרעמער וואס וואוינט מיט אים בשכנות און געבן אים די געלעגנהייט צו מאכן א לעבן פון זיין גע־שעפטל. מען קאן אויך דעם קונה אנווייזן, אז דער אונטערגאנג פונ'ם קליינעם קרעמער וועט וואהרשיינלאך פירן צו א מאנאפאל פונ'ם גרויסן קאפיטאל אויפ'ן האנדל, וואס וועט מיינען א גרויסער יקרות אויף פרא־דוקטן.

ליידער ווירקן אבער אט די אלע ארגומענטן זייער ווייניק. דער קו־נה קויפט געוויינלאך נים לשם מצוה, און אז ער דארף עפעס קויפן טראכט ער נים וועגן געזעלשאפטלאכע תכליתים. נאר ער וויל בלויז קריגן דעם צוציענדיקסטן ארטיקל פאר דעם ביליקסטן פרייז.

עס זיינען די דאזיקע גרויס־קאפיטאליסטישע קראמען, וואס זייסן גענוי דעם קונין ווי צוציען די אויפמערקזאמקייט פונ'ם קונה, מאכנדיק די סחורה פאר אים צוציענדיק און ארגיזירפנדיק ביי אים דעם יצר־הרע צו קויפן. זיי, טוען עס דורך בריישיטע "אדווערטייזינג", דורך שיינער אויס־שטעלונג און באקוועמען צוטריט צו דער סחורה און דורך אן אילוזיע פון ביליקע פרייזן, — אבער אין איינציקע פאלן טאקע דורך אמת ביליקע פרייזן, וואו אזעלכע קאנען באזונדערס אפערירן צום קונה, זיי איף אר־טיקלען פון ערשטן געבריך: צוקער, מעל און א. וו.

אין די קליינע קרעמער, אויב זיי ווילן אנהאלטן דעם באדן אונטער זייערע פיס, דארפן זיך נים פארלאזן מער אויפ'ן ווינד פונ'ם קונה. זיי מו־זען אייך נעמען זיך פאר'ן איינפיר פון מאדערנע האנדלס מעטאדן, מאכן זייערע קרעמלאך ריינער, שענער און צוציענדיקער, אויסשטעלן שיין די סחורות זיי זאלן זיך ווארפן אין די אויגן מיט זייער אויסזעען און פרייזן, צוויסנוצן די מאדערנע מיטלען פון "אדווערטייזינג" און געבן פון צייט־צו־צייט צוציענדיקע "ספעשלס". — מיט איין וואָרט: אנגעמען די זעלבע האנדלס מעטאדן, מיט וועלכע די "טשיין סטארס" שלאגט זיי.

און נאך א זאך: די קליינע קרעמער וואלטן זיך געדארפט ארגאני־זירן פאר זייערע צוועקן, צו שטודירן געמיינשאפטלאך די מאדערנע האנדלס מעטאדן און אפשר אויך צו קאנען איינקויפן געמיינשאפטלאך אין קוואנ־טיטען, שניידיקן אזוי די פרייזן וואס זיי צאלן פאר סחורה.

דער אלטמאדישער קרעמער מיט די פארשטויסטע פאליצעס קאן נים אויסהאלטן מער די קאנקורענץ פון דער "טשיין סטארס". די קליינע קרעמער מוזן, פאר דעם אויפהאלט פון זייער עקזיסטענץ, מאדערניזירן זייערע מעטאדן. זיי וועלן דאן האבן דעם פארצוג איבער די "טשיין סטארס" מיט זייער פערזענלאכער באדיענונג און פערזענלאכער נאענטקייט צום קונה.

וואס הערט זיך אין ארץ־ישראל

פון א. ראנד

אין ירושלים גייט אן א גרויסער סכ־סוך צווישן די געקומענע אידן פון מאר־מאראש אין די "אונגארישע הייזער". דער סכסוך איז שוין אן אלטער, און קריגט מען זיך דאס איבער דער שול, וואס געהערט צו די מארמאראשער אידן, די אידן פון די אונגארישער הייזער טענק'ן, אז די שול איז זייערע, און ווי ס'קומט נאר שבת, ברעכן אויס געשלע־גען און קרינערייען, אזוי אז די פאליציי איז געצוואונגען זיך אריינצומישן. אין דעם "הייליקן קאמף" זיינען שוין אויך געפאלן "קרבנות".

לעצטנס האט דער "קאמף" אנגענומען אן אנדער פארם. די ווייבער פון די "אונ־גארישע הייזער", וואס קאנען נים ליידן, אז זיי נאר־ען, אז די מארמאראשער זאלן גיין דאוונען אין שול, האבן אנגעווענדעט אזא שפיצל: זיי האבן זיך געווענדעט צו א תימנ'ער "טרעפער און גורל ווארפער" אין האבן אים אנגעבעטן, אז ער זאל שוין מיט זיין כשוף מאכן אזוי, אז די מארמאראשער זאלן שוין נים קאנען גיין אין שול אריין. אפילו אויב זיי וועלן דען וועלן, און אז זייער רב זאל איינגע־מען א מיתה משונה, אבער כדי אויסצו־פירן זיינע "גוואלדיקע כשוף אפעראצי־עס", האט דער תימנ'ער געבעטן אז זיי זאלן אים אנגעבן עטלאכע נעמען, די ווייבער האבן אים אבער נים געקאנט דער פיקן זיין בקשה. האט דער תימנ'ער זיי צוגעזאגט, אז דאס קאן ער נ'א טאן; דהינו, אז די מארמאראשער וועלן אריינ־גיין אין שול אריין, וועלן זיי רחמנא ליצ־לן, מבולבל ווערן און נים וויסן וואס צו טאן . . . האבן זיך וועגן דעם דער־וואוסט די מארמאראשער אידן, און עס איז געווארן א יאבער. מיט א בראך: ס'טייטש, זיי קאנען נאף, חס ושלום, פארלוירן ווערן . . . זיינען צוויי מארמאראשער "גבורים" אוועק צו דעם תימנ'ער "מאגיקער", און "זיבן מאל האב־בען זיי געטאן צו זיינע פיס פאלן" — ער זאל זיך מרחם זיין און אראפנעמען די קללה, וואס דווערט אויף זיי. נו, האט זיך די זאך געענדיקט, אזוי ווי מיט יע־נעם אידישן גזלן: אנשטאט זייער נש־מה האט ער גאר געבעטן א . . . שטעק טאבאק. ער האט געבעטן אז מען זאל אים ברייננען דריי שיסלען — קייל־אכ־דיקע שיסלען און נים קיין אנדערע — מיט זיבן אייער — דוקא זיבן און נים נ'יין — און האמלטס וועט ער זיי גע־בען אזא שפראך, וואס זאגנדיק אים וועגן זיי וועלן אריבערגיין דעם שוועל פון שול מיט דער רעכטער פוס, מעגן זיי שוין זיכער זיין, אז קיין שלעכטס וועט זיי נארנישט געשעען. מיט דעם האט זיך אבער די זאך נים געענדיקט: די אונ־גארישע הייזער האבן ווידער איבערגע־רעדט דעם תימנ'ער "גרויס מכשף" און די מארמאראשער זיינען ווידער אין א שטארקער מורא.

אבי איר זאגט ירושלימ'ער אידן זיי־נען שוין פון מיטלאלטער ארויס . . .

די אראבישע פרעסע וועגן טויט שטראף

פון לאנדאן איז אנגעקומען א דעפע־שע, אז דער העכסטער רעגירונגס־גע־ריכט האט באשטעטיקט די טויט־אורטיי־לען, וואס זיינען ארויסגעגעבן געווארן אויף זעכצן אראבער. אין צוזא־מענהאנג מיט דעם האט דער "פאלעס־טין" אפגערוקט אן ארטיקל א. נ. "די מענשהייט און די נקמה — קראנקהייט און די רפואה", וואו ער שרייבט:

"ווער עס האט נאר אריינגעקוקט אין די אראבישע און אידישע צייטונגען נאך די געשעענישן, האט געקאנט זעען, וואס פאר אן אויפרעגונג ס'האט ארויסגערופן יעדער טויט־אורטייל. און ווער עס באר־האנדלט די זאך פון געזעלשאפטלאכן און יורידישן שטאנדפונקט, קומט אומבא־דינקט צום אויספיר אז ביי אזעלכע באר־דינגונגען איז א סך בעסער אנצווווענדן אמנעסטיע און אויסבייטן די אורטיילן אויף א באשטימטן ארעסט.

"מיר פארטידיקן נים דעם באנדיטיזם און פרובן גארניט פארלייכטערן די שרעק לאכע זייטן פון פארברעכן. אבער מיר שפירן, אז פארגיסן בלוט ווי נקמה פאר אנדער בלוט איז א שרעקלאכע זאך. צו־זאמען מיט א סך אנדערע צווייפלען מיר אין דער יורסדיקציע פון אימיצו, אדער א קלאם אדער א גרופע וואס זאל־נע שטארק געליבטע הינער. נו, שטעלט זיך פאר אזא זאך: אז מען גנב'עט ביי אן ארימער קבוצה זייער לעצטע פאר פערד — קומט די פאליציי אין עטלאכע טעג ארום. און דא איז אויך געשעען די זעלבע זאך — פונקט פארקערט: פאר ליציי האט זיך טעלעפאניש פארבונדן מיט'ן גאנצן לאנד (איר הערט!) אז מען זאל נים אנדערש זעען אויסצוזוכ־כען דעם אראבער, וואס האט גע'גנב'עט די הינער ביי מר. קלארק, ווארום מר. קלארק וויל אים זעען, ד. ה. נים אזוי אים, ווי די הינער זיינע.

אז פאליציי וויל און מר. קלארק וויל — איז דאך נים שייך. האט מען נעבאך גע־פאקט דעם בידנעם אראבער און ער האט הערפאר געקראגן צוויי יאר.

אבי איר זאגט: ענגלישע יוסטיץ איז נים גערעכט . . .

ירושלימ'ער מאגיסטראט פאר־בליבן אן אידישע ראמענער

די אידישע ראטמענער פון ירושלימ'ער שטאטראט האבן זיך אנגעגעבן אין די־מיסיע. וועגן דעם שריט איז באשלאסן געווארן פון לאנד — דאס איז געקומען אלס רעזולטאט פון דער הפקר'דיקער באר־ציאונג, וואס דער ירושלימ'ער שטאט־ראט וויזט ארויס צו אידן און זייערע באר־ערפעניש. דריי יאר האבן די אידישע ראטמענער אן אויפהער געקעמפט פאר אידישע אינטערעסן. — אבער דאס איז געווען אומזיסט. אין אן אינטערווייו מיט דער סעקרעטאר פון דער פאלעסטינער רעגירונג, לוק, האט ער געבעטן אפצוא־ווארטן מיט'ן לעצטן באשלוס, כדי ער זאל קאנען דורכקוקן די מאטעריאלן, וואס איז איבערגעגעבן געווארן וועגן דעם. ערווייל זיינען געקומען די לעצטע גע־שעענישן אין דער ענין איז פארגעסן גע־ווארן. איצט איז אבער צוגעקומען דער לעצטער ענין: אין דער אראבישער דע־לעגאציע, וואס איז אוועקגעפאהרן קיין לאנדאן, געפינט זיך אויף נאשאשיבי — דער ירושלימ'ער שטאט־פרעזידענט. אוועקפארנדיק האט ער זיין אמט איבער־גענעבן נים א אידישן פארשטייער, ווי דאס קומט לויט דער פראפארציע — נאר־דעם קריסטלאכן פארשטייער ראטמאן פארהדיש.

די אידישע פארשטייער האבן זיך ווע־גען דעם געווענדעט צו דער רעגירונג, אבער ס'האט נים געהאלפן. דער הויף קאמיסאר האט דעם אויסוואל באשטע־טיקט. פאר די אידישע פארשטייער איז געבליבן נאר איין אויסוועג — דעמיסיא־נירן, און דאס האבן זיי טאקע געטאן.

אין דעם בריוו, וואס זיי האבן דער־לאנגט צום שטאט־נאווערנאר, שרייבן די אידישע ראטמענער, אז אלס פראטעסט צו דער געשאפענער לאגע, "וואו די אנ־וועזנהייט פון אונזערע אין שטאט־ראט בריינגט נים קיין שום נוצן פאר די שטאט אינטערעסן און צוליב דעם, וואס מיר האבן קיין ווירקונג נים אויפ'ן גאנג פון דער גאנצער ארבעט — האבן מיר, אידישע פארשטייער, באשלאסן נישט צו באטייליקן זיך אין דעם שטאט־ראט, און דערמיט האבן מיר דעם כבוד צו דערלאנ־גען אויף אונזער דעמיסיע".

"דאלאי" פארטייען

פון י. ש. קליינער פעליעטאן

יערער מענש האט זיך זיין "האבי", א געוואוינהייט אזא אדער א משוגעת צו א באשטימטער זאך פון וועלכער ער קאן זיך נים באפרייען. אהשווריש למשל האט נעראטאט א "האבי" צו גרינע מיידלאך. המן האט נעראטאט א מיחוש צו אידן, א. א. וו. פארשיידענע מענשן מיט פארשיידענע "האבי'ס": איינער האט א שוואכקייט צו אלטע, אפגעריבענע מטבעות, זאמלט ער זיי אין טרייסלס זיך איבער זיי אקוראט ווי זיי וואלטן ווערט געווען מי יודע ווי־פיל, אן אנדערער האט ליב קעץ, הינט, א. א. וו. און אזוי ווי שרייבער זיינען אויך מענשן, זיינען מאנכע פון זיי אויך אנגעשטעקט מיט דעם זעלבן מיחוש. א שוואכקייט צו א באשטימטער זאך פון וועלכער זיי קאנען זיך נים באפרייען, און וואס זיי זאלן נים טאן און איבער וואס זיי זיינען — און האמלטס וועט ער זיי גע־בען אזא שפראך, וואס זאגנדיק אים וועגן זיי וועלן אריבערגיין דעם שוועל פון שול מיט דער רעכטער פוס, מעגן זיי שוין זיכער זיין, אז קיין שלעכטס וועט זיי נארנישט געשעען. מיט דעם האט זיך אבער די זאך נים געענדיקט: די אונ־גארישע הייזער האבן ווידער איבערגע־רעדט דעם תימנ'ער "גרויס מכשף" און די מארמאראשער זיינען ווידער אין א שטארקער מורא.

אבי איר זאגט ירושלימ'ער אידן זיי־נען שוין פון מיטלאלטער ארויס . . .

די אראבישע פרעסע וועגן טויט שטראף

פון לאנדאן איז אנגעקומען א דעפע־שע, אז דער העכסטער רעגירונגס־גע־ריכט האט באשטעטיקט די טויט־אורטיי־לען, וואס זיינען ארויסגעגעבן געווארן אויף זעכצן אראבער. אין צוזא־מענהאנג מיט דעם האט דער "פאלעס־טין" אפגערוקט אן ארטיקל א. נ. "די מענשהייט און די נקמה — קראנקהייט און די רפואה", וואו ער שרייבט:

"ווער עס האט נאר אריינגעקוקט אין די אראבישע און אידישע צייטונגען נאך די געשעענישן, האט געקאנט זעען, וואס פאר אן אויפרעגונג ס'האט ארויסגערופן יעדער טויט־אורטייל. און ווער עס באר־האנדלט די זאך פון געזעלשאפטלאכן און יורידישן שטאנדפונקט, קומט אומבא־דינקט צום אויספיר אז ביי אזעלכע באר־דינגונגען איז א סך בעסער אנצווווענדן אמנעסטיע און אויסבייטן די אורטיילן אויף א באשטימטן ארעסט.

"מיר פארטידיקן נים דעם באנדיטיזם און פרובן גארניט פארלייכטערן די שרעק לאכע זייטן פון פארברעכן. אבער מיר שפירן, אז פארגיסן בלוט ווי נקמה פאר אנדער בלוט איז א שרעקלאכע זאך. צו־זאמען מיט א סך אנדערע צווייפלען מיר אין דער יורסדיקציע פון אימיצו, אז דעם ענגלענדער ארויסנע'גנב'עט הינער. נו, שטעלט זיך פאר אזא זאך: אז מען גנב'עט ביי אן ארימער קבוצה זייער לעצטע פאר פערד — קומט די פאליציי אין עטלאכע טעג ארום. און דא איז אויך געשעען די זעלבע זאך — פונקט פארקערט: פאר ליציי האט זיך טעלעפאניש פארבונדן מיט'ן גאנצן לאנד (איר הערט!) אז מען זאל נים אנדערש זעען אויסצוזוכ־כען דעם אראבער, וואס האט גע'גנב'עט די הינער ביי מר. קלארק, ווארום מר. קלארק וויל אים זעען, ד. ה. נים אזוי אים, ווי די הינער זיינע.

אז פאליציי וויל און מר. קלארק וויל — איז דאך נים שייך. האט מען נעבאך גע־פאקט דעם בידנעם אראבער און ער האט הערפאר געקראגן צוויי יאר.

אבי איר זאגט: ענגלישע יוסטיץ איז נים גערעכט . . .

ירושלימ'ער מאגיסטראט פאר־בליבן אן אידישע ראמענער

די אידישע ראטמענער פון ירושלימ'ער שטאטראט האבן זיך אנגעגעבן אין די־מיסיע. וועגן דעם שריט איז באשלאסן געווארן פון לאנד — דאס איז געקומען אלס רעזולטאט פון דער הפקר'דיקער באר־ציאונג, וואס דער ירושלימ'ער שטאט־ראט וויזט ארויס צו אידן און זייערע באר־ערפעניש. דריי יאר האבן די אידישע ראטמענער אן אויפהער געקעמפט פאר אידישע אינטערעסן — אבער דאס איז געווען אומזיסט. אין אן אינטערווייו מיט דער סעקרעטאר פון דער פאלעסטינער רעגירונג, לוק, האט ער געבעטן אפצוא־ווארטן מיט'ן לעצטן באשלוס, כדי ער זאל קאנען דורכקוקן די מאטעריאלן, וואס איז איבערגעגעבן געווארן וועגן דעם. ערווייל זיינען געקומען די לעצטע גע־שעענישן אין דער ענין איז פארגעסן גע־ווארן. איצט איז אבער צוגעקומען דער לעצטער ענין: אין דער אראבישער דע־לעגאציע, וואס איז אוועקגעפאהרן קיין לאנדאן, געפינט זיך אויף נאשאשיבי — דער ירושלימ'ער שטאט־פרעזידענט. אוועקפארנדיק האט ער זיין אמט איבער־גענעבן נים א אידישן פארשטייער, ווי דאס קומט לויט דער פראפארציע — נאר־דעם קריסטלאכן פארשטייער ראטמאן פארהדיש.

די אידישע פארשטייער האבן זיך וועגן דעם געווענדעט צו דער רעגירונג, אבער ס'האט נים געהאלפן. דער הויף קאמיסאר האט דעם אויסוואל באשטע־טיקט. פאר די אידישע פארשטייער איז געבליבן נאר איין אויסוועג — דעמיסיא־נירן, און דאס האבן זיי טאקע געטאן.

אין דעם בריוו, וואס זיי האבן דער־לאנגט צום שטאט־נאווערנאר, שרייבן די אידישע ראטמענער, אז אלס פראטעסט צו דער געשאפענער לאגע, "וואו די אנ־וועזנהייט פון אונזערע אין שטאט־ראט בריינגט נים קיין שום נוצן פאר די שטאט אינטערעסן און צוליב דעם, וואס מיר האבן קיין ווירקונג נים אויפ'ן גאנג פון דער גאנצער ארבעט — האבן מיר, אידישע פארשטייער, באשלאסן נישט צו באטייליקן זיך אין דעם שטאט־ראט, און דערמיט האבן מיר דעם כבוד צו דערלאנ־גען אויף אונזער דעמיסיע".

י. ראבינאוויטש

א מנחה אויף פריירים

(פראגמענט פון א פאעמע)

. . . פארהאלטן האט באצקל זיין פערדל:
צייט שוין צו דאוונען מנחה! אראפ איז ער דאמאלט פון "באגגי",
אחיו און אהער זיך געווענדעט צו זוכן אן ארט גוט פאר תפלה —
איז אלעס ארום אים געווען שוין גרייט שוין פאר מנחה,
ז'וואוהין זאל דאס אויג זיך נים ווענדן, אז אלעס, אז אלעס דערוואר־טעט?
און וואס זאל דא באצקעלע זוכן, אז אלץ איז אין מנחה פארטייעט?
געוואלט האט שוין באצקל פארבלייבן לעם פערדל און "וועגעלע־באגגי",
האט פלוצלונג גאר עפעס פונדווייטן, פון הינטער ברייט־ביק־טאקן
א שימער געטאן פאר דר אויגן אספיניבאין־טייך אין פארנאבטזון.
צופיס איז אזעלך אחיו באצקל צו וואשן די הענט פאר זיין תפלה,
האט פערדל און באגגי פארלאזט אין פעלדישער זומער־פארנאבטקייט
אויף סטעזשקע איף אינזאמער צווישן טאנץ־אין־נאבטיקע טחומין,
לאנגזאם אראפ צו דעם וואסער, גע'טובל'ט די הענט און געשטעלט זיך
אויף בערג פון אספיניבאין־רייזער זיין תפלה צו גאט אויסצוגיסן.

שטיל האט אספיניבאין־רייזער געפירט זיינע וואסערן פולע,
פון ווייטשע מעשלות אנטפלעקט אין זיין זומערדיק־פריירישער שקיעה
צו וועקן אויף פריירים זכרונות אין געפלען פון צייטן פארהילטע.
שטיל האבן וועלן געפלאגן, און שטיל האט אויף פריירים געטונקלט . . .
נאך עפעס א רייטקייט פון שקיעה האט ערגעץ אויף וועלן געפלאטערט.
געפלאטערט אין לאנגזאם פארגאנגענן... אזוי האט געטונקלט אויף פריירים,
און עטוואס פארשטארקט האט זיך מורמלען פון טייך פון
אספיניבאין דאמאלס,
געשיקט זיינע וועלן צו בערגן, מיט שליחות געהיימע צו פריירים —
האבן זיך פריירישע ווייטן אין וואונדער געשרומפן, געשרומפן,
זיך איינע אן צווייטער געטוליעט, געגיידערט צו בערגן ארונטער —
דארט אזינזאם איז כאצקעל געשטאנען, פארטיפט אין פארנאבטיקער תפלה
אויף וועגן פארליירן אין פריירים, אויף בערגן אויף פרעמדע פון טייכן.

נאך קיינמאל געהערט האבן פריירים, און טייך האט נאך קיינמאל פארנומען
א אידישע מנחה אזוינע, ווי כאצקלס אויף בערג פון אספיניבאין.
האבן זיך וועלן געוואונדערט און פריירישע שטרעקעס פארלוירן:
ווער בריינגט עס אונז גרוסן פון היימען, פון געגנטן אונז אומבאקאנטע?
און איינזאם איז כאצקל געשטאנען און שטיל האט געפלאגט זיין מנחה.
געווענדט זיך פון דניפער פון אלטן, וואס וואשט אף די בערגן פון סטעפעס,
פון וואלגא, פון מוטער דער גרויסער, וואס טראגט אויף איר שוים פילע שיפן
דער קעניגין־מוטער פון טייכן וואס הערשט אינ'ם מזרח אין ווייטן;
פון בערגן פון ווייכסל און נעיסאן, פון הונאי אין דווייגעס די שוועסטער —
איינזאם איז כאצקל געשטאנען און שטיל האט זיין מנחה געפלאגן.
גדרונגען אין פריירישן דונקל און לאנג נאך געוויגט זיך אויף וועלן . . .
געענדיקט האט כאצקל זיין מנחה אחיו און אהער זיך געווענדעט,
און פלוצלונג האט ער זיך דערזעען פארהילט אין פארנאכטישן דונקל,
פארשלאסן אין פריירישע תחומין פון הימל, פון פעלד און פון וואסער.
געווארט א מינוט אדער צוויי נאך, די פריירישע שטילקייט פארנומען,
און פלוצלונג דערמאנט זיך אן עפעס, און פלוצלונג געאיילט זיך צו רירן...
דערשמעקט מיטמאל האט דאס פערדל אין ווארטעניש זיינער אין לאנגער
כאצקעלעס טרים אויף די גראז, און האט זיך געלאזט אים אנטקעגן,
שנעל האט דאן כאצקל גענומען דאס פערדל ביים צוימל און רימען,
ארויסגעפירט פערדל און באגגי אויף סטעזשקע אויף ברייטער וואס נעבן,
ארויפגעזעצט זיך אויף דער קוליגע און עטוואס די לייצעס פארצוינן,
דערפילט אט דעם וואונק האט דאס פערדל און האט זיך געלאזט
מיט א גיקבייט
אנטקעגן די נאכטיקע ווייטן וואס האבן געלויערט אויף פריירים —
צו יאנקל אברט'עלעס פארם וואו הייר־שטוינג ווארטן אויף כאצקלען.

פון א. ראנד

וואס הערט זיך אין ארץ־ישראל

אין ירושלים גייט אן א גרויסער סכ־סוך צווישן די געקומענע אידן פון מאר־מאראש אין די "אונגארישע הייזער". דער סכסוך איז שוין אן אלטער, און קריגט מען זיך דאס איבער דער שול, וואס געהערט צו די מארמאראשער אידן, די אידן פון די אונגארישער הייזער טענק'ן, אז די שול איז זייערע, און ווי ס'קומט נאר שבת, ברעכן אויס געשלע־גען און קרינערייען, אזוי אז די פאליציי איז געצוואונגען זיך אריינצומישן. אין דעם "הייליקן קאמף" זיינען שוין אויך געפאלן "קרבנות".

לעצטנס האט דער "קאמף" אנגענומען אן אנדער פארם. די ווייבער פון די "אונ־גארישע הייזער", וואס קאנען נים ליידן, אז זיי נאר־ען, אז די מארמאראשער זאלן נים גיין דאוונען אין שול, האבן אנגעווענדעט אזא שפיצל: זיי האבן זיך געווענדעט צו א תימנ'ער "טרעפער און גורל ווארפער" אין האבן אים אנגעבעטן, אז ער זאל שוין מיט זיין כשוף מאכן אזוי, אז די מארמאראשער זאלן שוין נים קאנען גיין אין שול אריין. אפילו אויב זיי וועלן דען וועלן, און אז זייער רב זאל איינגע־מען א מיתה משונה, אבער כדי אויסצו־פירן זיינע "גוואלדיקע כשוף אפעראצי־עס", האט דער תימנ'ער געבעטן אז זיי זאלן אים אנגעבן עטלאכע נעמען, די ווייבער האבן אים אבער נים געקאנט דער פיקן זיין בקשה. האט דער תימנ'ער זיי צוגעזאגט, אז דאס קאן ער נ'א טאן; דהינו, אז די מארמאראשער וועלן אריינ־גיין אין שול אריין, וועלן זיי רחמנא ליצ־לן, מבולבל ווערן און נים וויסן וואס צו טאן . . . האבן זיך וועגן דעם דער־וואוסט די מארמאראשער אידן, און עס איז געווארן א יאבער. מיט א בראך: ס'טייטש, זיי קאנען נאף, חס ושלום, פארלוירן ווערן . . . זיינען צוויי מארמאראשער "גבורים" אוועק צו דעם תימנ'ער "מאגיקער", און "זיבן מאל האב־בען זיי געטאן צו זיינע פיס פאלן" — ער זאל זיך מרחם זיין און אראפנעמען די קללה, וואס דווערט אויף זיי. נו, האט זיך די זאך געענדיקט, אזוי ווי מיט יע־נעם אידישן גזלן: אנשטאט זייער נש־מה האט ער גאר געבעטן א . . . שטעק טאבאק. ער האט געבעטן אז מען זאל אים ברייננען דריי שיסלען — קייל־אכ־דיקע שיסלען און נים קיין אנדערע — מיט זיבן אייער — דוקא זיבן און נים נ'יין — און האמלטס וועט ער זיי גע־בען אזא שפראך, וואס זאגנדיק אים וועגן זיי וועלן אריבערגיין דעם שוועל פון שול מיט דער רעכטער פוס, מעגן זיי שוין זיכער זיין, אז קיין שלעכטס וועט זיי נארנישט געשעען. מיט דעם האט זיך אבער די זאך נים געענדיקט: די אונ־גארישע הייזער האבן ווידער איבערגע־רעדט דעם תימנ'ער "גרויס מכשף" און די מארמאראשער זיינען ווידער אין א שטארקער מורא.

אבי איר זאגט ירושלימ'ער אידן זיי־נען שוין פון מיטלאלטער ארויס . . .

די אראבישע פרעסע וועגן טויט שטראף

פון לאנדאן איז אנגעקומען א דעפע־שע, אז דער העכסטער רעגירונגס־גע־ריכט האט באשטעטיקט די טויט־אורטיי־לען, וואס זיינען ארויסגעגעבן געווארן אויף זעכצן אראבער. אין צוזא־מענהאנג מיט דעם האט דער "פאלעס־טין" אפגערוקט אן ארטיקל א. נ. "די מענשהייט און די נקמה — קראנקהייט און די רפואה", וואו ער שרייבט:

"ווער עס האט נאר אריינגעקוקט אין די אראבישע און אידישע צייטונגען נאך די געשעענישן, האט געקאנט זעען, וואס פאר אן אויפרעגונג ס'האט ארויסגערופן יעדער טויט־אורטייל. און ווער עס באר־האנדלט די זאך פון געזעלשאפטלאכן און יורידישן שטאנדפונקט, קומט אומבא־דינקט צום אויספיר אז ביי אזעלכע באר־דינגונגען איז א סך בעסער אנצווווענדן אמנעסטיע און אויסבייטן די אורטיילן אויף א באשטימטן ארעסט.

"מיר פארטידיקן נים דעם באנדיטיזם און פרובן גארניט פארלייכטערן די שרעק לאכע זייטן פון פארברעכן. אבער מיר שפירן, אז פארגיסן בלוט ווי נקמה פאר אנדער בלוט איז א שרעקלאכע זאך. צו־זאמען מיט א סך אנדערע צווייפלען מיר אין דער יורסדיקציע פון אימיצו, אז דעם ענגלענדער ארויסנע'גנב'עט הינער. נו, שטעלט זיך פאר אזא זאך: אז מען גנב'עט ביי אן ארימער קבוצה זייער לעצטע פאר פערד — קומט די פאליציי אין עטלאכע טעג ארום. און דא איז אויך געשעען די זעלבע זאך — פונקט פארקערט: פאר ליציי האט זיך טעלעפאניש פארבונדן מיט'ן גאנצן לאנד (איר הערט!) אז מען זאל נים אנדערש זעען אויסצוזוכ־כען דעם אראבער, וואס האט גע'גנב'עט די הינער ביי מר. קלארק, ווארום מר. קלארק וויל אים זעען, ד. ה. נים אזוי אים, ווי די הינער זיינע.

אז פאליציי וויל און מר. קלארק וויל — איז דאך נים שייך. האט מען נעבאך גע־פאקט דעם בידנעם אראבער און ער האט הערפאר געקראגן צוויי יאר.

אבי איר זאגט: ענגלישע יוסטיץ איז נים גערעכט . . .

ירושלימ'ער מאגיסטראט פאר־בליבן אן אידישע ראמענער

די אידישע ראטמענער פון ירושלימ'ער שטאטראט האבן זיך אנגעגעבן אין די־מיסיע. וועגן דעם שריט איז באשלאסן געווארן פון לאנד — דאס איז געקומען אלס רעזולטאט פון דער הפקר'דיקער באר־ציאונג, וואס דער ירושלימ'ער שטאט־ראט וויזט ארויס צו אידן און זייערע באר־ערפעניש. דריי יאר האבן די אידישע ראטמענער אן אויפהער געקעמפט פאר אידישע אינטערעסן — אבער דאס איז געווען אומזי